

Nacionalni centar
za vanjsko vrednovanje
obrazovanja

Identifikacijska
naljepnica

PAŽLJIVO NALIJEPI

ETIKA

DRŽAVNA MATURA

šk. god. 2022./2023.

Ispitna knjižica 2

ETI.54.HR.R.K2.12

53212

Način ispravljanja pogrešaka na listu za čistopis:

~~(Matura)~~	državna matura	
Precrtan pogrešan odgovor u zagradama	Točan odgovor	Paraf (skraćeni potpis)

OPĆE UPUTE

Pozorno pročitajte sve upute i slijedite ih.

Ne okrećite stranicu i ne pišite esej dok to ne odobri voditelj ispitne prostorije.

Nalijepite identifikacijske naljepnice na sve ispitne materijale koje ste dobili u sigurnosnoj vrećici.

Ispit traje **150** minuta bez stanke.

Zadatci se nalaze u dvjema ispitnim knjižicama. Redoslijed rješavanja birajte sami.

Dobro rasporedite vrijeme kako biste mogli riješiti sve zadatke.

Ovaj dio ispita sastoji se od zadatka eseja. Esaj napišite slijedeći priloženu uputu i smjernice za pisanje eseja.

Možete pisati po listu za koncept, ali se njegov sadržaj neće bodovati.

Esaj obvezno napišite na list za čistopis u ovoj ispitnoj knjižici.

Pišite čitko. Esaj će se bodovati s nula (0) bodova ako je nečitko napisan. Ako pogriješite u pisanju eseja, na 2. stranici ove ispitne knjižice prikazan je način ispravljanja pogrešaka.

Pri ispravljanju pogrešaka potrebno je staviti paraf (isključivo skraćeni potpis, a ne puno ime i prezime).

Upotrebljavajte isključivo kemijsku olovku kojom se piše plavom ili crnom bojom.

Želimo Vam mnogo uspjeha!

Ova ispitna knjižica ima 12 stranica, od toga 2 prazne.

Zadatak esejskoga tipa

Pozorno pročitajte navedeni tekst. Prema ponuđenim smjernicama napišite esej s jasnom strukturom: uvodnim dijelom (postavljanjem teze ili hipoteze), središnjim dijelom (analizom i argumentacijom) i zaključkom (sintezom).

Tema eseja: **Tržište i moral**

Ima stvari koje ne možemo kupiti novcem, no takvih je stvari sve manje. Danas je gotovo sve na prodaju. Evo nekoliko primjera:

- *Poboljšanje uvjeta u zatvorskoj ćeliji: 82 dolara po noćenju.* U gradu Santa Ana u Kaliforniji i u nekim drugim gradovima nenasilni prekršitelji zakona mogu platiti za udobniji smještaj. (...)
- *Mogućnost unajmljivanja zamjenske (surogat) majke: 6250 dolara.* Bračni parovi na Zapadu koji traže zamjensku majku sve češće povjeravaju ovaj posao ženama u Indiji, gdje je ova praksa legalna, i tu uslugu plaćaju manje od trećine iznosa potrebnoga u Sjedinjenim Američkim Državama. (...)
- *Upis vašega djeteta na prestižno sveučilište.* Iako cijena nije istaknuta, predstavnici dijela vrhunskih sveučilišta priznali su novinarima *The Wall Street Journala* da omogućuju upis određenome broju prosječnih studenata iz imućnih obitelji od kojih mogu očekivati značajnu financijsku potporu.

Ne može si svatko priuštiti kupnju ovih stvari. Danas, međutim, postoji mnoštvo načina zarade. Ako niste pri novcu, evo nekoliko posve inovativnih mogućnosti zarade:

- *Iznajmite svoje čelo (ili neki drugi dio tijela) za oglašavanje određenoga proizvoda: 777 dolara.* Novozelandska aviokompanija (...) uposlila je tridesetak ljudi koji su obrijali glavu i dali da im se na njoj izradi tetovaža s natpisom: „Potrebna vam je promjena? Požurite u Novi Zeland”. (...)
- *Ako ste učenik drugoga razreda u ispodprosječnoj školi u Dallasu, pročitajte knjigu: dva dolara.* Kako bi potaknule učenike da više čitaju, škole plaćaju klicima za svaku pročitanu knjigu. (...)
- *Kupite policu osiguranja bolesne ili starije osobe, plaćajte godišnju premiju dok je osoba na životu, a nakon što umre, uzmite cjelokupnu osigurninu: (...)*

Ova vrsta klađenja na živote neznanaca pretvorila se u pravu industriju s kapitalom vrijednim 30 milijarda dolara: što neznanac prije umre, to je zarada ulagača veća.

(...) Zašto bismo se trebali zabrinuti kada vidimo da kročimo prema društvu u kojemu je sve na prodaju? Iz dva razloga: jedan se odnosi na nejednakost; drugi na korupciju (...)

U društvu u kojemu je sve na prodaju život je teži onima sa skromnijim primanjima. Što je više toga što možemo kupiti novcem, to je bogatstvo (ili njegov nedostatak) od veće važnosti. (...) Ovo objašnjava posebno težak položaj siromašnih obitelji i pripadnika srednje klase posljednjih dvaju desetljeća. Jaz između bogatih i siromašnih ne samo što se produbio, već je pretvaranje svega u robu, čineći novac sve važnijim u čovjekovu životu, zaoštrio problem nejednakosti u društvu do krajnjih granica. Drugi razlog zbog kojega bismo trebali dobro promisliti prije no što sve izložimo na prodaju nešto je teže opisati. On se ne odnosi na nejednakost i pošteno postupanje već na

korozivnu tendenciju tržišta. Stavljanje cijene na nešto što je vrijedno našega poštovanja može iskvariti to dobro. To se događa zato što tržišta ne alociraju samo robu; ona, uz to, izražavaju i promiču određene stavove prema robi koja se razmjenjuje. Ako dajete djeci novac da čitaju knjige, to će ih možda navesti da više čitaju, ali će ih naučiti i da je čitanje gnjavaža, a ne užitak. (...)

Vrijednosti tržišta katkada istiskuju netržišne vrijednosti koje bismo trebali čuvati. (...)

Primjeri koje smo naveli ilustriraju općenitiju istinu: neke dobre stvari u životu kvarimo i obezvrjeđujemo ako ih pretvorimo u robu. Prema tome, da bismo odlučili kamo određeno tržište pripada i kada ga moramo držati na sigurnoj udaljenosti, moramo odlučiti kako ćemo vrednovati dobra o kojima je riječ – zdravlje, obrazovanje, obiteljski život, prirodu, umjetnost, građanske obveze itd. Ovo su moralna i politička pitanja, ne samo ekonomska. Da bismo na njih odgovorili, moramo razgovarati o moralnome značenju svakog od ovih dobara i o tome kako ih prikladno vrednovati. Takvu raspravu nismo imali u epohi tržišnog trijumfalizma. Posljedica toga je da smo, umjesto da budemo država s tržišnim gospodarstvom, postali tržišno društvo. (...) Ekonomisti u pravilu prihvaćaju kao gotovu činjenicu tvrdnju da, budući da uspostava tržišta povećava prostor izbora pojedinaca, ono za posljedicu ima veću blagodat. (...) Ali utilitarizmu se može prigovoriti na više načina, odreda poznatih moralnoj filozofiji. Najvažniji prigovor tržišnom rezoniranju postavlja pitanje zašto bismo trebali maksimalno zadovoljiti preferencije neovisno o njihovoj moralnoj vrijednosti. Ako neki ljudi vole operu, a drugi uživaju u borbi pasa ili u hrvanju u blatu, moramo li se doista odreći moralnih sudova i dati ovim preferencijama istu važnost u utilitarističkom izračunu? Možemo li baš svaki čovjekov postupak razumjeti kao sliku i priliku tržišta? (...) dva prigovora moguće je čuti u raspravama o tome što bismo trebali moći, a što ne bismo trebali moći kupovati novcem. (...) Prigovor koji polazi od nepravdičnosti upozorava na nepravdu do koje dolazi kada ljudi koji nešto kupuju i prodaju to čine u uvjetima nejednakosti i jake ekonomske nužde. Prema ovom prigovoru, tržišna razmjena nije uvijek dragovoljna, kako to poklonici tržišta sugeriraju. (...)

Prigovor koji polazi od koruptivnosti nešto je drukčiji. Njime se ističe degradirajući efekt tržišnog vrednovanja i tržišne razmjene na određena dobra i prakse. Prema tomu prigovoru, kada se određena dobra i određene građanske vrijednosti kupuju i prodaju, njihova vrijednost biva narušena ili korumpirana. (...) Era tržišnog trijumfalizma podudara se s vremenom u kojemu je javni diskurs bio uglavnom ispražnjen od moralne i duhovne supstancije. Ostaje nam jedino nada da ćemo tržišta uspjeti zadržati ondje gdje pripadaju, no da bismo u tome uspjeli, morat ćemo otvoreno i javno progovoriti o istinskom značenju dobara i društvenih praksi do kojih držimo. Uz raspravu o značenju ovoga ili onog dobra morat ćemo postaviti još jedno, puno važnije pitanje koje glasi: u kakvoj vrsti društva želimo živjeti?

Michael Sandel, *Što se novcem ne može kupiti*

Smjernice za pisanje

U eseju odredite pojmove: „tržište”, „društvene nejednakosti”, „prigovor nepravichnosti”, „prigovor koruptivnosti” i „moralni značaj dobara”.

1. Objasnite koje su prema tvrdnjama ekonomista u navedenome tekstu prednosti tržišne razmjene u društvu.
2. Objasnite koja su prema autoru teksta dva temeljna prigovora tržišnoj regulaciji svih društvenih odnosa.
3. Objasnite na koji se način prema autoru teksta moguće oduprijeti korozivnoj tendenciji tržišta i sačuvati moralnu vrijednost ljudskih i građanskih dobara.

Argumentaciju u eseju potkrijepite primjerima:

1. ljudskih dobara koja se **ne mogu** kupiti novcem
2. etičkih ili zakonskih odluka kojima se regulira i ograničava tržišna logika bezobzirnoga uvećavanja profita.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Prazna stranica

Prazna stranica